

**Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка**

СХВАЛЕНО

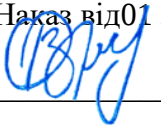
Протокол засідання кафедри педагогіки і психології
дошкільної та початкової освіти від 16 червня 2026 року № 6

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення Вченої ради
Хмельницького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка
(Протокол засідання Вченої ради
ХОППО ім. А. Назаренка від 30 червня 2026 року № 2

Ректор Хмельницького обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені Анатолія Назаренка
Наказ від 01 липня 2026 № 214/но

 В.ОЧЕРЕТЯНКО

ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації для педагогів початкової школи
«ЕФЕКТИВНІ ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ПІДТРИМКИ УЧНІВ З
ТРУДНОЩАМИ ПИСЬМА ТА ЧИТАННЯ, АДАПТАЦІЯ
НАВЧАЛЬНИХ МАТЕРІАЛІВ»

Хмельницький
2027

Розробник (и): Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Анатолія Назаренка (**Інна Дяков**, старший викладач кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти ХОІППО)

Напрямок підвищення кваліфікації:

створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, особливості (специфіка) інклюзивного навчання, забезпечення додаткової підтримки в освітньому процесі дітей з особливими освітніми потребами

Розроблено на основі типової програми:

Термін дії програми: з 01.01.2027 до 31.12.2027 року

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасна початкова освіта орієнтована на забезпечення рівного доступу кожної дитини до якісного навчання, створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, у якому враховуються індивідуальні освітні потреби учнів. Особливої уваги потребують діти, які мають труднощі формування навичок читання та письма, що можуть проявлятися у вигляді стійких порушень або тимчасових труднощів опанування навчального матеріалу.

У практиці роботи закладів загальної середньої освіти дедалі частіше зустрічаються учні, які мають труднощі оволодіння навичками читання та письма, знижену швидкість і техніку читання, труднощі розуміння прочитаного, нестійкість уваги, труднощі графомоторної діяльності, порушення фонематичного сприймання, дислексичні та дисграфічні прояви. Такі особливості негативно впливають на навчальну успішність, мотивацію до навчання, емоційний стан та соціальну адаптацію дитини.

Успішне подолання зазначених труднощів значною мірою залежить від професійної компетентності педагогів, їхньої здатності своєчасно виявляти освітні труднощі, використовувати ефективні педагогічні технології, здійснювати адаптацію навчальних матеріалів та організовувати індивідуалізовану підтримку учнів.

Програма підвищення кваліфікації «Ефективні педагогічні стратегії підтримки учнів з труднощами письма та читання. Адаптація навчальних матеріалів» розроблена відповідно до сучасних вимог законодавства у сфері освіти, концепції Нової української школи, принципів інклюзивної освіти та педагогіки партнерства.

Програма спрямована на розвиток професійних компетентностей педагогів початкової школи щодо організації ефективної підтримки учнів, які мають труднощі письма та читання, впровадження сучасних педагогічних стратегій та створення доступного освітнього середовища.

Реалізація програми передбачає використання сучасних форм навчання: лекцій, практичних занять, тренінгів, майстер-класів, аналізу педагогічних

ситуацій, роботи в малих групах, виконання практичних завдань, обговорення кейсів та самостійної роботи.

Цільова група: вчителі початкових класів, асистенти вчителів.

Обсяг (тривалість): 16 годин), з них лекції – 4 год; практичні роботи – 9 год., підсумкові заходи (тестування, зворотний зв'язок, рефлексія.) – 1 год.

Особливості реалізації програми: програма реалізується протягом одного тижня (3 робочих днів) за розкладом та графіком, що узгоджується із суб'єктом підвищення кваліфікації. Ґрунтується на поєднанні теоретичних занять та практико-орієнтованих форм роботи.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: очна (дистанційна) Заняття проводяться з використанням Google Meet та середовища Google Classroom.

Мета підвищення кваліфікації: удосконалення професійної компетентності педагогів початкової школи щодо застосування ефективних педагогічних стратегій підтримки учнів із труднощами читання та письма, а також опанування підходів до адаптації навчальних матеріалів відповідно до індивідуальних освітніх потреб.

Завдання:

- **поглибити знання** педагогів про особливості формування навичок читання та письма;
- **ознайомити** з причинами виникнення труднощів читання і письма;
- **сформувати навички** раннього виявлення освітніх труднощів;
- **розвинути вміння** використовувати ефективні методики та технології підтримки учнів;
- **удосконалити навички** адаптації навчальних матеріалів та завдань;
- **сформувати вміння** організовувати індивідуальний та диференційований підхід;
- **розвивати навички** командної взаємодії з фахівцями та батьками.

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться: Професійні компетентності: мовно-комунікативна компетентність (А1.), предметно-методична компетентність (А2.), інформаційно-цифрова компетентність (А3.), психологічна компетентність (Б1.), емоційно-етична компетентність (Б2.), компетентність педагогічного партнерства (Б3.), інклюзивна компетентність (В1.), здоров'язбережувальна компетентність (В2.), прогностична компетентність (Г1.), організаційна компетентність (Г2.), оцінювально-аналітична компетентність (Г3.), здатність до навчання впродовж життя (Д1.).

Очікувані результати підвищення кваліфікації:

Знання й розуміння:

- вікові та психофізіологічні особливості формування навичок читання і письма у молодших школярів;
- причини виникнення труднощів письма та читання;
- особливості прояву дислексії, дисграфії та інших труднощів навчання;

- ознаки та механізми виникнення освітніх труднощів;
- особливості організації підтримки учнів з труднощами письма та читання;
- сучасні педагогічні технології та стратегії навчання;
- принципи диференціації та індивідуалізації освітнього процесу;
- способи адаптації та модифікації навчальних матеріалів;
- особливості міждисциплінарної взаємодії педагогів, батьків та фахівців супроводу.

Уміння:

- виявляти ознаки труднощів письма та читання у здобувачів освіти;
- аналізувати типові помилки учнів під час читання та письма;
- визначати освітні потреби дітей;
- застосовувати ефективні педагогічні стратегії підтримки;
- використовувати методи розвитку техніки та усвідомленості читання;
- добирати вправи для розвитку письмових навичок;
- здійснювати диференціацію та індивідуалізацію навчання;
- адаптувати тексти, інструкції та навчальні завдання;
- розробляти адаптовані навчальні матеріали;
- використовувати візуальну підтримку та цифрові ресурси;
- створювати сприятливе освітнє середовище;
- співпрацювати з батьками та фахівцями психолого-педагогічного супроводу;
- здійснювати моніторинг навчальних досягнень учнів.

Диспозиції (цінності та професійні ставлення)

- усвідомлення цінності інклюзивної освіти та рівного доступу до навчання;
- готовність до педагогічної підтримки кожної дитини;
- позитивне ставлення до освітнього різноманіття;
- відповідальність за створення безпечного та підтримувального освітнього середовища;
- готовність до професійного саморозвитку та самоосвіти;
- відкритість до впровадження сучасних педагогічних технологій;
- здатність до командної взаємодії;
- толерантність, емпатію та педагогічну етику у взаємодії з учнями та батьками;
- орієнтацію на сильні сторони та потенційні можливості дитини;
- готовність до рефлексії та вдосконалення власної професійної діяльності.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації. Виконані під час занять практичні роботи оцінюються

максимум у 50 балів. Загальний прохідний бал, необхідний для отримання документу про підвищення кваліфікації – 30 (60 %).

Документ про підвищення кваліфікації: свідоцтво

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Зміст програми складається з 2 модулів. Модуль 1. Практичні аспекти сенсорно-пізнавального розвитку на всіх етапах дошкілля. Слухачі знайомляться з особливостями сенсорного розвитку дітей раннього віку за віковими характеристиками перших трьох років; організацією сенсорного розвитку дітей раннього віку; характеристика рівнів сенсорного розвитку дітей раннього віку; змістом та структурою програм розвитку дітей раннього віку.

Модуль 2. Практичний кейс для самостійного опрацювання акцентує увагу на сучасних підходах до визначення сенсорного розвитку дітей; створення природного і спеціально створеного розвиваючого середовища сенсорного розвитку дітей; апробують методики дослідження рівня сформованості уявлень про сенсорні еталони в дітей дошкільного віку.

Робочий навчальний план

Назва навчальних тем	лекції	практичні	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
Модуль 1. Модуль 1. Поняття про писемне мовлення. Дисграфія. Дислексія.					
1.1. Особливості формування навичок читання та письма в молодшому шкільному віці.	2				2
1.2. Симптоматика та класифікація дисграфій.	2				2
1.3. Симптоматика та класифікація дислексій.	2				2
Разом за модулем	6				6
Модуль 2. Педагогічні стратегії підтримки учнів початкових класів з труднощами читання та письма					
Командний супровід учня початкових класів з труднощами навчання		2			
Ефективні прийоми формування навички читання.		2			

Методи підтримки учнів із труднощами письма.		2			
Адаптація навчальних матеріалів		3			
Підсумкові заходи.Зворотній зв'язок. Рефлексія.					
Разом за модулем		9		1	
Всього	6	9		1	16

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Модуль 1. Поняття про писемне мовлення. Дисграфія. Дислексія.

Тема1.1 Особливості формування навичок читання та письма в молодшому шкільному віці.

У темі розглядаються психофізіологічні та вікові особливості формування навичок читання і письма в учнів молодшого шкільного віку. Висвітлюються основні етапи оволодіння читанням і письмом, роль усного мовлення, фонематичного сприймання, уваги, пам'яті, мислення, зорового та слухового сприймання у становленні навичок навчальної діяльності. Аналізуються механізми формування техніки та усвідомленості читання, графомоторних навичок, орфографічної пильності та писемного мовлення. Розглядаються чинники, які впливають на успішність оволодіння читанням і письмом, а також типові труднощі, що можуть виникати у молодших школярів. Особлива увага приділяється ранньому виявленню ознак труднощів читання та письма, визначенню освітніх потреб учнів і створенню умов для своєчасної педагогічної підтримки. Педагоги ознайомлюються з особливостями індивідуального темпу розвитку дітей та значенням диференційованого підходу в освітньому процесі.

Тема1.2 Симптоматика та класифікація дисграфій.

У темі розглядаються сучасні наукові підходи до розуміння дисграфії як специфічного порушення процесу письма, що проявляється у стійких та повторюваних помилках і не пов'язане з недостатнім рівнем навчання чи інтелектуального розвитку дитини. Аналізуються основні симптоми дисграфії: заміни, пропуски та перестановки букв і складів, змішування графічно або фонетично подібних букв, порушення звуко-буквеного аналізу та синтезу, помилки в написанні слів і речень, аграматизми, труднощі просторового орієнтування на аркуші та порушення графомоторних навичок. Розглядаються основні види дисграфії. Особлива увага приділяється

диференціації дисграфічних помилок від звичайних помилок оволодіння письмом, ранньому виявленню труднощів та визначенню напрямів педагогічної підтримки учнів у початковій школі.

Тема 1.3 Симптоматика та класифікація дислексій.

У темі розглядається дислексія як специфічне порушення процесу читання, що проявляється у стійких труднощах оволодіння технікою читання, розумінням прочитаного тексту та автоматизацією читальних навичок. Висвітлюються основні симптоми дислексії у молодших школярів: повільне читання, часті заміни, пропуски та перестановки букв і складів, труднощі звуко-буквеного аналізу, неправильне злиття звуків у склади та слова, нерозуміння прочитаного тексту, втомлюваність під час читання та уникнення читальної діяльності. Розглядаються основні класифікації дислексій. Окрема увага приділяється диференціації дислексії від вікових труднощів оволодіння читанням, значенню раннього виявлення порушень та організації педагогічної підтримки учнів у початковій школі.

Модуль 2. Педагогічні стратегії підтримки учнів початкових класів з труднощами читання та письма

Тема 2.1. Командний супровід учня початкових класів з труднощами навчання

У темі розглядається організація командного супроводу учня початкової школи, який має труднощі письма та читання, зокрема дисграфію та дислексію. Підкреслюється значення командної взаємодії педагогічних працівників, фахівців інклюзивно-ресурсного центру, практичного психолога, логопеда, асистента вчителя та батьків у забезпеченні ефективної підтримки дитини. Висвітлюються принципи роботи команди психолого-педагогічного супроводу: комплексність, системність, індивідуалізація, партнерство та орієнтація на сильні сторони учня. Аналізується роль кожного учасника команди у розробленні та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії дитини, адаптації навчальних матеріалів, доборі педагогічних стратегій та моніторингу динаміки розвитку навичок читання і письма.

Тема 2.2. Ефективні прийоми формування навички читання

У темі розглядаються сучасні педагогічні підходи до формування навички читання у молодших школярів як складного багатоетапного процесу, що включає техніку читання, усвідомленість, швидкість та виразність. Підкреслюється значення системної та поетапної роботи над розвитком

читальної компетентності. Висвітлюються ефективні прийоми навчання читанню: розвиток фонематичного слуху, звуко-буквеного аналізу і синтезу, складання та читання складів і слів, багаторазове читання, читання з передбаченням змісту, «читання ланцюжком», «читання з зупинками», парне та хорове читання. Розглядаються методи розвитку усвідомленого читання через роботу з текстом: постановка запитань до тексту, визначення головної думки, складання плану, переказ змісту, робота з ключовими словами та ілюстраціями. Окрема увага приділяється диференціації навчання, використанню ігрових технологій, візуальної підтримки та мотиваційних прийомів, що сприяють підвищенню інтересу до читання та формуванню стійкої читацької компетентності.

Тема 2.3. Методи підтримки учнів із труднощами письма.

У темі розглядаються основні труднощі опанування навичок письма у молодших школярів, їхні причини та прояви, зокрема порушення графомоторних навичок, труднощі звуко-буквеного аналізу, орфографічні помилки, аграматизми та просторові труднощі під час письма. Підкреслюється значення своєчасного виявлення цих труднощів для організації ефективної педагогічної підтримки. Висвітлюються методи розвитку письмових навичок, зокрема вправи на розвиток дрібної моторики та координації рухів, підготовчі графічні вправи, робота з зорово-просторовим орієнтуванням, тренування правильного написання букв, складів і слів. Розглядаються педагогічні стратегії підтримки: покрокове інструктування, використання зразків і алгоритмів письма, поетапне виконання завдань, зменшення обсягу письмових робіт без втрати змісту навчальної мети, застосування альтернативних форм виконання завдань. Окрема увага приділяється диференціації навчання, використанню візуальної підтримки, адаптації письмових завдань, а також створенню ситуації успіху для учнів, що сприяє підвищенню їхньої мотивації та впевненості у власних навчальних можливостях.

Тема 2.4. Адаптація навчальних матеріалів

У темі розглядаються принципи та підходи до адаптації навчальних матеріалів для учнів початкової школи, які мають труднощі навчання, зокрема дисграфію та дислексію. Підкреслюється значення створення доступного освітнього середовища, що враховує індивідуальні освітні потреби дитини та забезпечує рівні можливості для навчання. Висвітлюються основні види адаптації навчальних матеріалів: спрощення текстів без втрати змісту, скорочення обсягу навчального навантаження, використання коротких і чітких інструкцій, поділ завдань на етапи, застосування візуальної підтримки

(схеми, піктограми, таблиці, алгоритми). Розглядаються способи адаптації для учнів із дисграфією: використання друкованих шаблонів, опорних схем, зменшення обсягу письмових завдань, дозвіл на альтернативні форми виконання завдань (усно, з опорою на картки або цифрові інструменти). Аналізуються підходи до адаптації для учнів із дислексією: використання структурованих текстів, збільшення шрифту та інтервалів, виділення ключових слів, аудіопідтримка, попереднє ознайомлення з новою лексикою та робота з передбаченням змісту тексту.

Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Аналіз учнівського зошита (кейс-аналіз)

Завдання:

Проаналізувати зразок письмових робіт учня та визначити типові труднощі (письмо, читання, орфографія, графомоторика).

Результат:

Уміння розпізнавати прояви труднощів навчання та первинно їх класифікувати.

2. Складання карти освітніх труднощів учня

Завдання:

Створити умовну «карту труднощів» учня: читання, письмо, увага, пам'ять, мовлення.

Результат:

Формування цілісного уявлення про освітні потреби дитини.

3. Розроблення прийомів підтримки

Завдання:

Підібрати 5–7 педагогічних прийомів підтримки для конкретного виду труднощів (читання або письма).

Результат:

Уміння добирати ефективні стратегії педагогічної допомоги.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про освіту»

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту»

3. Постанова КМУ від 15 вересня 2021 року № 957 «Про затвердження

Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти»

4.Постанова від 30 серпня 2022 р. № 979 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України з питань діяльності спеціальних закладів загальної середньої освіти»

5.Постанова від 5 лютого 2026 р. №129 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти»

6.Наказ МОНУ від 18.03.2026 №467 «Про затвердження Типової освітньої програми для 1-4 класів закладів загальної середньої освіти»

7.Наказ МОНУ від 29.05.2025 №787 «Про внесення змін до Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти»

Основна література

1.Васильєва О. М. Освітні втрати: причини, наслідки та методи компенсації. – Київ: Освіта, 2022.

2. Логопедія : підручник / За ред. проф. М. К. Шеремет. Вид. 5-те, доповн. та переробл. Київ, 2019. 856 с.

3. Малярчук А.Я. Розвиток усного і писемного мовлення молодших школярів / А.Я.Малярчук. – К.: Літера ЛТД, 2008. – 336.

4. Рібцун, Ю.В. Учні початкових класів із важкими порушеннями мовлення: навчання та розвиток. Світ, м. Львів, 2020. Україна. Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/730353>

5. Чередніченко Н. В. Типи та механізми дисграфічних помилок у писемному мовленні молодших школярів. Журнал «Логопедія». Київ, 2012. Вип. 2. С. 94–102.